

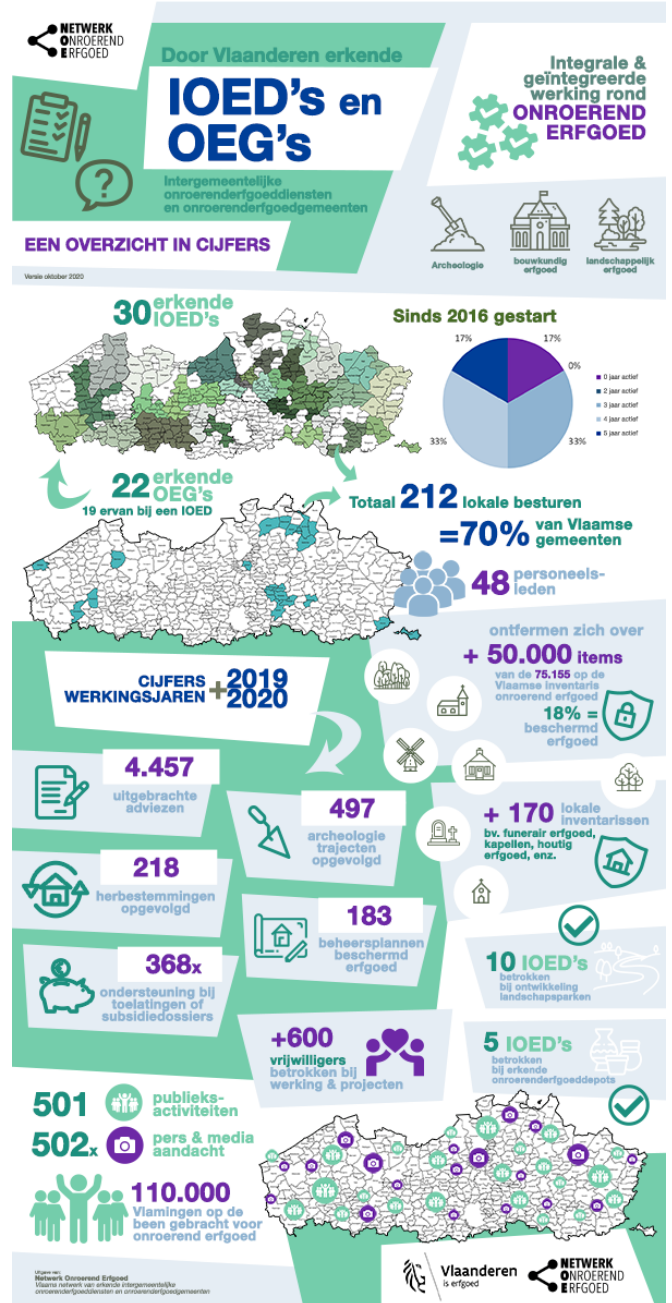
Tekst en uitleg bij de infographic:

Door Vlaanderen erkende IOED's en OEG's

Intergemeentelijke
onroerendergoeddiensten
en onroerendergoedgemeenten

EEN OVERZICHT IN CIJFERS

Oktober 2020

INLEIDING

Bijna 70% van de lokale besturen doet beroep op de ondersteuning van een intergemeentelijke onroerenderfgoeddienst (IOED). Dit komt neer op 30 diensten die 208 Vlaamse gemeenten ondersteunen vanuit hun lokale expertise, met respect voor het lokale erfgoed en tegen de achtergrond van het Vlaamse beleid. Zeven diensten bieden bijkomende ondersteuning aan 19 onroerenderfgoedgemeenten in hun werkingsgebied. Deze lokale besturen voeren een eigen lokaal erfgoedbeleid uit en nemen daarbij taken over van de Vlaamse Overheid. Drie onroerenderfgoedgemeenten nemen die rol op zonder ondersteuning van een IOED. In totaal gaan dus 211 van de 300 gemeenten in Vlaanderen een lokaal engagement aan om met hun gemeentelijke erfgoed aan de slag te gaan, te (her)waarderen en er een beleid rond uit te bouwen. De lokale besturen doen dit vooral omdat ze begrijpen dat onroerend erfgoed een duurzame goed is en ze op die manier bijdragen tot een kwalitatieve leefomgeving.

VOOR LOKALE BESTUREN, VOOR VLAANDEREN

IOED's en OEG'en zijn het eerste aanspreekpunt voor onroerend erfgoed in de regio. We nemen een rol op als bemiddelaar, adviseur, expert en netwerker. We zijn lokaal en bovenlokaal verankerd omdat we werken vanuit de eigenheid en identiteit van de regio, gemeente of stad. Maar lokaal erfgoed staat niet alleen, het is een deel van het Vlaamse geheel. Voor onze erfgoedwerking volgen wij het Vlaamse beleidskader, we zijn de (boven)lokale vertalers van het Vlaamse beleid en we bemiddelen waar nodig tussen de verschillende niveaus.

Binnen de Vlaamse klijtlijnen en op maat van de (boven)lokale noden en behoeften werken IOED's en OEG'en dagelijks aan een betere zorg voor onroerend erfgoed. Erfgoed dat bovendien een belangrijke rol heeft in een continu veranderende maatschappelijke context omdat het op veel vlakken een meerwaarde kan betekenen. Niet voor niets werken verschillende personeelsleden, uit allerlei gemeentediensten, samen aan het beleid van hun onroerenderfgoedgemeente. Doorgaans staat ook een IOED in contact met verschillende gemeentelijke diensten van een lokaal bestuur, waaronder stedenbouw, patrimonium, groendienst, technische diensten, burgerzaken en cultuur of vrije tijd.

ONZE DIENSTVERLENING

De werking van elke IOED en OEG heeft eenzelfde oorsprongsgedachte: vanuit de eigen expertise zorgen voor erfgoed, streven naar een bovenlokale visie als verlengstuk van het Vlaamse beleid, versterken van het draagvlak voor alle erfgoeddisciplines via allerlei publieksinitiatieven, het ondersteunen van haar aangesloten gemeenten, de erfgoedgemeenschappen, de erfgoedverenigingen en tot slot de burgers. Het is duidelijk dat de dienstverlening van IOED's en OEG'en zeer dus gevarieerd is, niet enkel omdat ze steeds vertrekt vanuit de eigenheid van het onroerend erfgoed in het werkingsgebied maar ook omdat de dienst wil voldoen aan de noden en behoeften van de inrichtende lokale besturen. Het is als het ware maatwerk op een hoger niveau.

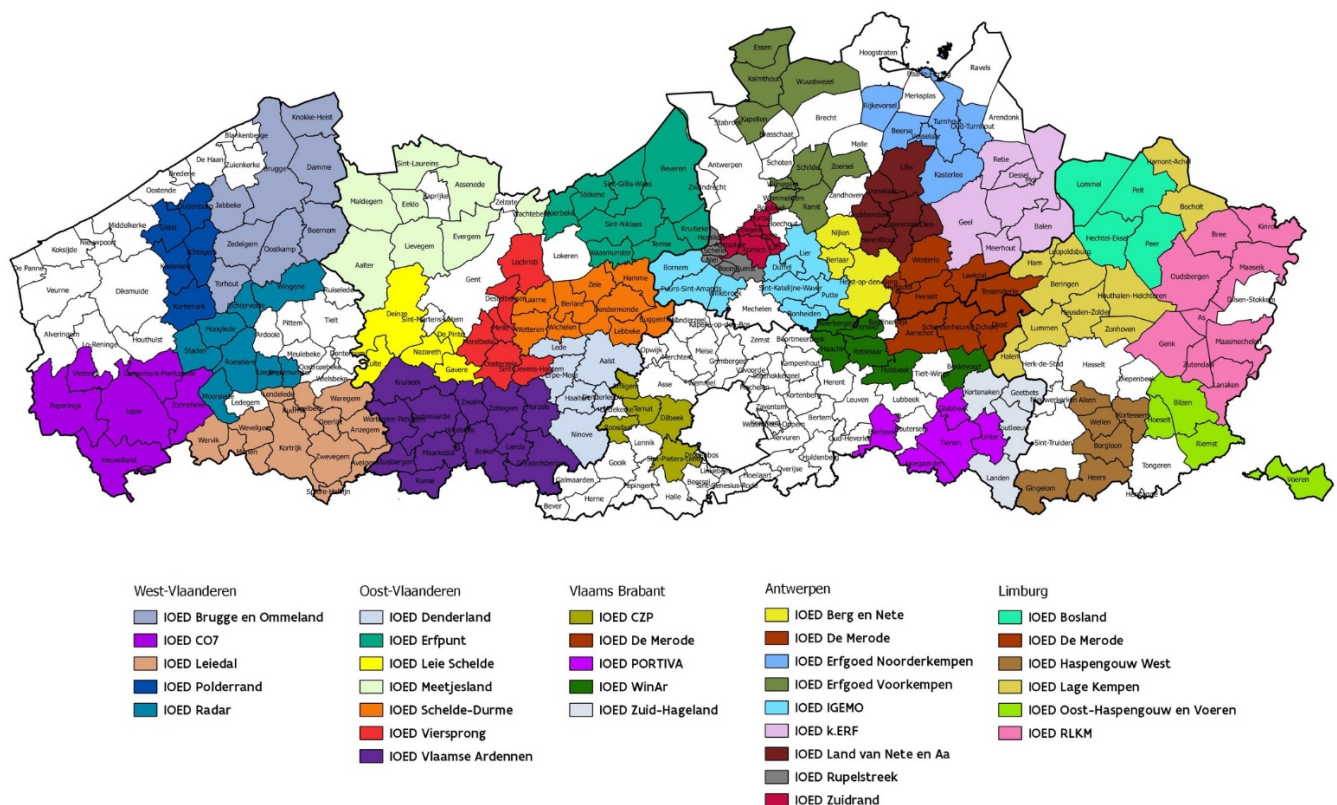
En de gemeenten zijn maar wat blij met dit maatwerk: de zorg voor onroerend erfgoed kan niet altijd opgenomen worden als kerntaak binnen de gemeentelijke administratie en zijn daarom opgetogen dat een intergemeentelijk samenwerkingsverband deze taak op zich neemt en hierin hen ondersteunt.

Na een grondige bevraging van alle IOED's en OEG's, vertaalde het NOE een fractie van deze lokale dienstverlening van 2019 en 2020 in cijfers. Deze cijfers vertellen logischerwijze geen volledig of diepgaand verhaal over onze erfgoedwerking. Ze lichten hoogstens een tipje van de sluier. Vanzelfsprekend doen we nog veel meer. Dat is echter moeilijker in cijfers te vatten. Deze cijfers tonen desalniettemin dat onze erfgoedzorg actueel en relevant is: voor de inwoners, voor onze lokale besturen en zeker voor het bredere Vlaamse beleid.

ALGEMENE CIJFERS

30 DOOR VLAANDEREN ERKENDE IOED'S SINDS 2016¹

- 23% van de IOED's waren voor 2016 al actief als Intergemeentelijke Archeologische Dienst
- 50% van de IOED's is 4 jaar of langer actief
- 33% van de IOED's is nog maar 3 jaar actief
- 17% van de IOED's is vanaf 2021 actief
- 5 jaar actief: 5 (erkenning 2015 – start 2016)
- 4 jaar actief: 10 (erkenning 2016 – start 2017)
- 3 jaar actief: 10 (erkenning 2017 – start 2018)
- 2 of 1 jaar actief: 0 (geen erkenningen mogelijk)
- 0 jaar actief: 5 (erkenning 2020 - start 2021)

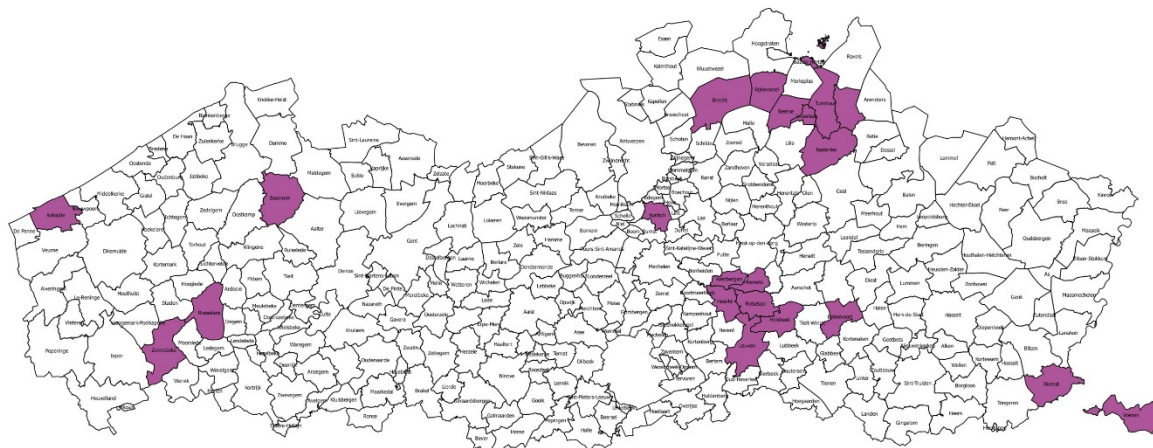

Erkende intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten in 2020 (via www.onroerenderfgoed.be)

¹ De eerste erkenningen kwamen er in 2015 en deze IOED's startten dan begin 2016:
<https://monitor.onroerenderfgoed.be/67.html>

19 VAN DE 22 DOOR VLAANDEREN ERKENDE ONROERENDERFgoedGEMEENTEN

- *wordt ondersteund door een IOED (86%)*
- *Brecht, Koksijde en Leuven doen het zonder een IOED (14%)*

Erkende onroerenderfgoedgemeenten in 2020 (via www.onroerenderfgoed.be)

211 LOKALE BESTUREN

- **211** van de **300** Vlaamse gemeenten nemen de zorg voor onroerend erfgoed op via een IOED en/of de erkenning als onroerenderfgoedgemeente (70%)

49 MENSEN WERKZAAM BIJ IOED'S EN OEG.

- *Ze zijn het lokale aanspreekpunt voor onroerend erfgoed*
- *Ze staan dicht bij de burger*
- *Ze zorgen voor de 'erfgoedreflex' bij bestuurders, ambtenaren, particulieren, ontwikkelaars, enz.*
- *Ze vertalen het Vlaamse onroerend erfgoed beleid op (boven)lokaal niveau*
- *Dure expertise voor plattelandsgemeenten die via intergemeentelijke samenwerking door vele schouders kan gedragen worden en zo bestuurders professionele ondersteuning biedt.*

CONCLUSIE:

De Vlaamse middelen die als subsidie aan de IOED's worden toegekend is een stimulans voor een gediversifieerde werking rond lokaal onroerend erfgoed en staat garant voor de uitbouw van een gedragen lokaal beleid. De IOED werden namelijk opgericht door de lokale besturen zelf. De Vlaamse werkingsmiddelen verlagen hiervoor de spreekwoordelijke drempel en laten jaar na jaar toe dit beleid verder uit te bouwen. De gemeenten bezitten bovendien zelf deze expertise niet en doen daarom beroep op een intergemeentelijk samenwerkingsverband.

Sinds het inwerking treden op 1 januari 2015 van het Onroenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en het Onroenderfgoedbesluit van 16 mei 2014, kan het nieuwe instrument van de IOED's een succes genoemd worden. De erkenning als OEG heeft groeipotentieel:

- ➔ **70%** van Vlaamse gemeenten neemt de zorg voor onroerend erfgoed op via een intergemeentelijk samenwerkingsverband
- ➔ **7%** gaat een stap verder en is deels ontvoegd via een erkenning als onroenderfgoedgemeente
- ➔ **86%** van deze onroenderfgoedgemeenten laat zich ondersteunen door een IOED zodat de expertise en kennis die op intergemeentelijk vlak werd opgebouwd, kan worden aangewend

Dankzij de Vlaamse middelen wordt het Vlaamse onroenderfgoedbeleid vertaald naar (boven)lokaal beleid:

- ➔ Vlaanderen stimuleert zo lokale besturen en bovenlokale samenwerking
- ➔ de medewerkers bij de IOED's stimuleren ook andere actoren voor een goed beheer van het Vlaamse en lokale erfgoed

CIJFERS

WERKINGSJAREN 2019-2020

+600 VRIJWILLIGERS ACTIEF BIJ IOED'S EN OEG

- *als helpende handen in de dagelijkse werking, projectmatig of voor een groter evenement*
- *fungeren als 'erfgoedambassadeurs' voor het lokale draagvlak*
- *kunnen beroep doen op ondersteunen en expertise van de medewerkers van een IOED of OEG*

+50.000 VAN DE **75.155** ITEMS OP INVENTARISSEN DOOR VLAANDEREN

FASTGESTELD INVENTARISSEN VALLN BINNEN HET WERKINGSGBIED VAN DE IOED'S EN OEG'S

- **18%** hiervan is beschermd onroerend erfgoed
- *lokale besturen zijn bevoegd voor het niet-beschermd geïnventariseerd onroerend erfgoed*
 - **50%** van die inventarisitems werd de afgelopen paar jaar al geactualiseerd en/of gewaardeerd in samenwerking met of door IOED's
- *IOED's en OEG's ontfermen zich zowel over het beschermd als het niet-beschermd geïnventariseerd onroerend erfgoed:*
 - *eigenaars sensibiliseren, informeren, doorverwijzen of adviseren*
 - *lokale besturen administratief en inhoudelijk ondersteunen bij projecten en advisering*
 - *erfgoedgemeenschappen begeleiden*
 - *uitwerken van gemeentelijke erfgoedplannen, -verordeningen of -RUPS om (lokaal) geïnventariseerd erfgoed beter te beheren en juridisch te verankeren in het gemeentelijk beleid*

+172 LOKAAL OPGEMAAKTE INVENTARISSEN ONROEREND ERFGOED

- *deze bevatten duizenden items, bestaande uit funerair erfgoed, kapellen, houtig erfgoed, klein landschappelijk erfgoed, enz.*
- **165** inventarissen betreffen funerair erfgoed
 - *een actueel erfgoedthema voor veel lokale besturen, hoog op de agenda voor een beter begraafplaatsenbeheer*
 - *kleine en grote, beschermde en niet beschermde begraafplaatsen*

4.547 UITGEBRACHTE ADVIEZEN DOOR IOED'S EN OEG'S

- voor vergunningsaanvragen, voorontwerpen, voor grote ontwikkelingen maar ook kleinschalige renovaties, voor masterplannen en beleidsinstrumenten,...
- per mail, telefoon, loketfunctie of via het omgevingsloket
- voor gemeentediensten, bestuurders, erfgoedverenigingen, ontwikkelaars, eigenaars en gebruikers en particulieren

221 HERBESTEMMINGEN

- begeleid, opgevolgd en/of geïnitieerd
- van grote brouwerijen tot kleine hoevesites, parochiekerken of kasteeldomeinen
- IOED als katalysator voor het ruimtelijk beleid, maar steeds met aandacht voor de erfgoedwaarde én ontwikkelingsmogelijkheden ('behoud door ontwikkeling')
- IOED's als ondersteuning in een duurzaam aanwenden van restauratiepremie's door herbestemmingen te begeleiden

497 ARCHEOLOGIE-TRAJECTEN OPGEVOLGD

- om kwaliteit van de uitvoering te garanderen
- om regio-expertise te delen
- 11 archeologienota's volledig door IOED's of OEG's opgemaakt
- in 394 trajecten waren IOED's betrokken
- 92 trajecten werden louter door OEG's opgevolgd

373x ONDERSTEUNING BIJ TOELATING- OF SUBSIDIEDOSSIER

- om te informeren, op te maken of de juiste weg te wijzen
- van beperkt dossier voor een kleine kapel tot aanvragen voor grotere werkzaamheden
- bij de Vlaamse, provinciale of lokale overheid
- 154 toelatingsaanvragen voor werken aan beschermd erfgoed door OEG's behandeld

185 BEHEERSPLANNEN VOOR BESCHERMD ERFGOED

- opgestart, opgemaakt en/of opgevolgd door IOED's of OEG's
- in goede verstandhouding met agentschap onroerend erfgoed
- vanuit haar eigen integrale en geïntegreerde expertise, met oog voor ook andere beleidsdomeinen (natuur, cultuur,...)
- in relatie tot het (boven)lokale consultatienetwerk voor bijkomende expertise

- **42** beheersplannen werden volledig opgemaakt door IOED's of OEG's

10 IOED'S ZIJN BETROKKEN BIJ GEOPARK/NATIONAAL PARK/LANDSCHAPSPARK

- *landschappelijk erfgoed als rode draad in Vlaanderen*
- *omdat erfgoed intrinsiek deel uitmaakt van een grootschalige visie voorlandschap*

5 IOED'S ZIJN TREKKER VOOR EEN ONROEREND ERFGOEDEPOT

- *vanuit nieuwe noden of een archeologische voorgeschiedenis in hun regio*
- *als verlengstuk van hun werking*

507 PUBLIEKSACTIVITEITEN

- *georganiseerd of ondersteund*
- *digitaal of off-line*
- *voor jong en oud*
- *van lezing, workshop, rondleiding, openstelling, wandeling, fietstocht tot activiteit op de Open Monumentendag of Archeologiedagen*
- *IOED's als 'voeten op de grond' en dus prioritaire partner van nationale erfgoedorganisaties als HERITA, Archeologiedagen, ...*

110.000 LIEFHEBBERS OP DE BEEN GEBRACHT

- IOED's en OEG's zijn naast organisatoren ook stimulators van draagvlakverbredende projecten

503x PERSAANDACHT

- *voor regionale en lokale projecten, restauraties, opgravingen of aankondigingen van activiteiten*
- *om het draagvlak te vergroten maar ook de dynamiek in het veld te tonen*

CONCLUSIE:

De cijfers voor 2019-2020 verraden een ontzettend dynamische werking. De IOED's zijn het kloppende hart voor vrijwilligerswerk, voor (her)inventarisatie, voor het initiëren van allerlei herbestemmingstrajecten al dan niet via een beheersplan, voor het opzetten van publieksactiviteiten waarbij ze samen duizenden mensen op de been brengt, ... enz.

Beschouw elke IOED afzonderlijk en de cijfers lijken weinig te vertellen over het erfgoed in Vlaanderen. Samen dragen ze echter een kracht uit die ongezien is. Deze kracht ligt besloten in de opgebouwde expertise, in de gedrevenheid die elke IOED aan de dag legt om dagelijks aan de slag te gaan met het onroerend erfgoed en in de manier van communiceren met actoren en stakeholders.

Deze ontegensprekelijk indrukwekkende cijfers worden gegenereerd door nog geen 50 mensen en/of door IOED's die soms nog niet volledig operationeel zijn. Bovendien doen de IOED's dit met beperkte middelen. Deze middelen zijn echter wel broodnodig. Gemeenten hebben immers nood aan een stimulator.